

Rætturin á heimsins høvum ein togan millum áhugamál

Avgerandi fyri framtíð Føroya, hvussu úrsliðið verður av 3. havrættarráðstevnunum, ið skal enda í 1981

Tað eru góð 20 ár síðani, at menn av álvara fóru at tosa um, hvussu høvini og ríkidømi í høvunum, á havbotninum og í undirgrundini skal býstast millum allar heimsins tjóðir.

Tað hevur verið tosað nógv, og fundirnir hava verið mangir. Hóast hetta er enn eingin verulig og endalig semja gjord um hesar spurningar.

Fyrsta havrættarráðstevnan varð hildin í Caracas, hovudsstaðnum í Venezuela í 1958. Tá samdust menn tó um ymsar reglur í samband við havbotnin. Tað varð m.a. samtykt, at øll strandalond skuldu hava loyvi at nýta havbotnin út á 200 fjórðingar ella longur út í tann mun londini eru for fyrri ti.

2. havrættarráðstevnan varð hildin í 1960. Tá varð hovuds málið fiskimarkini og fiskiveiðirættindini. Einku spurdist burtur úr hesi ráðstevnun.

Tann 3. havrættarráðstevnan varð sett í Caracas í 1974. Tað er hana, sum vit hava í lotuni. Tað hava verið

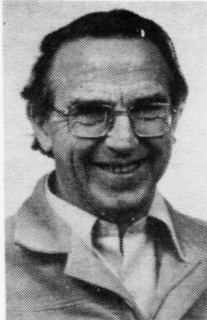
fundir á hvørjum ári, ofta tveir um árið, ávikavist í New York og í Geneve. Tann seinasti fundurin varð hildin í New York fyri umleið einum mánað síðani.

Tað er ætlanin at hava tveir fundir afturat í komandi ári og síðani at enda ta 3. havrættarráðstevnuna í Caracas í 1981 við eini endaligari samtykt um rættin á høvunum.

Føroyingar hava lutikið á fleiri havrættarfundum. Fyri landsstýrið er tað Dánjal Nolsoe, sum hevur verið á fundunum. Sum føroyskt umbod í uttarráðnum hevur Arni Olafson møtt á havrættarfundum.

Harumframt hevur formaðurin í marknaðarnevnd lögtingsins í nógv ár, Erlendur Patursson, lutikið á fleiri havrættarfundum. Hann var m.a. við á seinasta fundinum í New York.

Vit hava hitt Erlendur og tosað við hann um allar havrættarspurningin í síni heild, og hvønn týðning hann hevur fyri Føroyar.

Erlendur Patursson

dálking, reglur um rannsóknir osfr.

Ósemja um sjómarkið

Ein spurningur, sum nógv træta er um, er sjómarkið. Tað er ymiskt, sum lond meta hetta mark. Tað eru lond, sum halda fast við 3 fjórðinga sjómark, og tað eru lond, sum longu hava sett í verk eitt 12 fjórðinga sjómark.

Tað uppskotið, sum er til viðgerðar á ráðstevnunum og sum menn sum givið rokna við verður samtykt, er eitt 12 fjórðinga sjómark. Hetta vil siga, at avvarðandi land innan fyri 12 fjórðingar hevur sama yvirvaldsrætt og sama lögregluvaldsrætt sum í egnum landi uppi á landi.

Síðani er eitt uppskot um eitt ytri mark út á 24 fjórðingar. Hetta gongur frá grundlinjuni út á 24 fjórðingar úr landi. Á hesum øki skal avvarðandi landið hava ein framhjárætt framum onnur lond. Her kann t.d. nevast eftirlit við tolli og heilsuligt eftirlit.

200 fjórðinga búskaparligt øki

Harafurtur kemur so longur út eitt 200 fjórðinga búskaparligt øki. Tað er her, at menn eru ógvuliga ójavnir á máli.

Lat tað vera sagt beinanvegin, at talan er ikki um nakað uppskot. Grundarlagið undir øllum tjakinum er ein sonevnd eindartekstur. Hetta er eitt arbeiðspappir, sum forsetin á ráðstevnunum og formennirnir í teimum

ymsu nevndunum, hava gjørt.

Skotið verður upp, at avvarðandi strandaríki skulu hava rætt innan fyri 200 fjórðinga markið. Spurningurin er bert, hvussu stóran rætt avvarðandi lond skulu hava.

Vilja hava bita av køkuni

Strandalondini sjálvi halda fast um, at tey skulu hava allan rætt inni á hesum øki. Tað er m.a.

Havbotnurin kring Føroyar. Føroyski landgrunnurin og ryggurin suðureftir eru av sama jarðfrøðisliga uppruna

allan rætt til fiskiríkidømi og til náttúruríkidømi.

Hetta hava onnur lond eina aðra áskoðan um. Tey lond, sum onga strond hava, vilja nevnliga eisini hava ein bita av køkuni.

Tað er ómøguligt at siga longu nú, hvat, ið spyrst burtur úr hesum spurningum. Tað er móguligt, at tað verður til eina ella aðra seming.

Erlendur heldur sjálvur, at flestu menn meta støðuna soleiðis, at tað verður avvarðandi strandaland, sum burturav fær allan rætt til einsamt at nýta tað ríkidømi, sum er innan fyri 200 fjórðingar.

Fiskiveiðirætturin

Spurningurin um fiskirættindi hevur verið nógv frammi. Menn hugsa sum

Enn eiga vit hann ikki

»Havbotnurin, sum vit føroyingar stríðast fyri, hann eiga vit ikki. Hann hoyrir til danska ríkið. Soleiðis sæð hava vit føroyingar einki at stríðast fyri, men vit gera hetta sjálvsagt í teirri vón, at vit einaferð fáa fullan ognar- og yvirvaldsrætt til havbotnin og undirgrundina.

Her er at minna á lögtingssamtyktina, sum sigur, at hetta málið skal yvirtakast sum føroyskt sermál. Hetta stendur eisini í samgongusáttmálanum.

Í 1975 vóru samráðingar við dansku ríkisstjórnina um yvirtøku av havbotninum og undirgrundini. Landsstýrið fekk tað svar frá dansku myndugleikum, at hetta málið mátti umhugsast og kannast meira gjølla.

Hvat síðani er hent er mær ókunnugt. Tó skal eg gera vart við, at eg, meðan eg sat í Fólkatinginum, ikki minni enn triggjar ferðir freagnaist eftir hesum málinum.

Hvussu tað gekk við samráðingunum, og nær føroyingar kundu vænta at fáa ognar- og yvirvaldsrætt til havbotnin og undirgrundina. Eg fekk bert flótdandi svør — spurningurin hvílir so enn.

Erlendur Patursson í september 1979

Tað, sum menn nú royna at lóggeva um á altjóða stigi, er um øll heimsins høv. Havið tekur út yvir eitt flatarmál, sum er 361 milliónir kvadratkilometrar av sjálvum jarðarknetinum. Hetta eru 71 prosent av øllum flatarmáli jarðarinnar.

Umleið 150 ymsar tjóðir luttaka á havrættarfundunum. Tað er smá lond og stórveldini, fátøk og rík lond, tilafturkominn lond og framkomin iðnaðarlond og lond, sum vit kalla strandalond og innilokað lond.

Føroyar eru ein av strandatjóðunum, eins og Noregi, Ísland, Bretland, Írland osfr. Síðani eru tað lond, sum hava heilt litla strond. T.d. Rumenia og Pólland. Harafurtur eru tað lond, sum onga strond hava. T.d. kunnu nevast Sveits og Eysturriki. Øll hesi londini vilja eisini hava ein bita av køkuni, tá talan er um at býta høvini.

Togan millum áhugamál

Erlendur Patursson: — Nú tá slíkir altjóða fundir verða hildnir, so ljóðar tað so vakurt, at tað vit skulu gera, verður gjørt til frama fyri øll fólk. Øll skulu hava sama rætt og øll skulu vera á jøvnum fæti osfr.

Men royndirnar av hesi ráðstevnu eru sum á so mongum øðrum ráðstevnum, at tað er ein støðug togan millum áhugamál. Tað er togan millum áhugamálini hjá teimum ríka og teimum fátøkum londunum, og tað er ein togan millum áhugamálini hjá strandalondunum og teimum innilokaðu londunum.

Tað, sum allir hesir havrættarfundirnir snúgva seg um, er um nýtsluna og kanningar av tí ríkidømi, sum er á havbotninum og í sjónum, tað er uppbyggingin av hesum, vernd móti

so, at nú tað er mattrot í heiminum, so hava avvarðandi strandalond ikki bert skyldu til at veidda allan fisk, men tey hava eisini skyldu til ikki at veidda meira enn fiskastovnarnir tola.

Harafurtur kemur eisini, at avvarðandi lond eisini hava skyldu til at veidda optimalt, soleiðis, at fiskurin í havinum skal ikki sleppa at doyggja av elli. Hann skal koma allari mannaættini til góðar.

Tá ið eitt land sjálvst er komið til ta niðurstøðu, at tað ikki kann veidda allan fiskin, hevur tað skyldu til at lata aðrar fáa burturav. Hetta nevna vit avlopsfisk.

Fáa lut í avlopsfiski

Erlendur Patursson sigur,

at føroyingar í hesum sambandi hava gjørt vart við síni sjónarmið. Sagt verður sum so, at avlopsfiskur skal koma tilfærskomnum londum og londum, sum liggja uppat einum tilikum øki, til góðar.

Eitt uppskot er lagt fram um hetta. Tað sigur í stuttum, at eitt land, sum byggir sína tilveru á bæði heimafiskiskap og fjarfiskiskap, skal hava rætt til avlopsfisk.

Uppá fyrispurning, hvussu hann metir útlitið av ráðstevnunum, sigur Erlendur, at eitt 200 fjórðinga mark verður undir øllum umstøðum samtykt. Spurningurin er um avvarðandi strandalond einsamøll skulu hava allan rætt á hesum øki ella tey skulu hava skyldu til frammanundan at lata onnur lond fáa burturav.

2. partur leygdagdin.